

دوروی سکه
کمک‌های بین‌المللی

توسعه کاتالیزوری: خوب یا بد

دو روی سکه کمک‌های بین‌المللی - توسعه کاتالیزوری: خوب یا بد - /	عنوان و نام پدیدآور	: نویسندهگان [صحیح: ویراستار] یان . پی پرانک و دیگران؛ مترجم سیدحسین علوی لنگرودی.
	مشخصات نشر	: تهران: آماره، ۱۳۹۹.
	مشخصات ظاهری	: ۲۵۰ ص.
	شابک	: 978-600-7446-74-4
	وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
	یادداشت	: عنوان اصلی: Catalysing development?: a debate on aid
	موضوع	: کمک‌های اقتصادی -- Economic assistance
	موضوع	: رشد اقتصادی -- Economic development
	موضوع	: کمک‌های اقتصادی - ارزشیابی -- Economic assistance Evaluation
	شناسه افزوده	: پرونک، یوهانس پیتر، ۱۹۴۰-م، ویراستار
	شناسه افزوده	: -Pronk, J. P. (Johannes Pieter), 1940
	شناسه افزوده	: علوی لنگرودی، حسین، ۱۳۵۹-، مترجم
	رده‌بندی کنگره	: HC ۶۰
	رده‌بندی دیویی	: ۹۰۰۹۱۷۲۴/۳۳۸
	شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۴۷۵۹۳

دوروی سکه
کمک‌های بین‌المللی

توسعه کاتالیزوری: خوب یا بد

نویسندگان: یان. پی پرانک و دیگران
مترجم: سید حسین علوی لنگرودی

نشرآماره

©Nashr-e-Amareh, MMXXI

عنوان کتاب: دوروی سکه کمک‌های بین‌المللی یا توسعه کاتالیزوری

نویسنده: یان. پی پرانک و دیگران

مترجم: سید حسین علوی لنگرودی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۴۶-۷۴-۴

چاپ اول، ۱۳۹۹

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

© تمامی حقوق چاپ و نشر برای نشر آماره محفوظ است

دفتر مرکزی نشر آماره: تهران، میدان انقلاب، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان

دوازده فروردین، پلاک ۳۱۶، واحد ۴ تلفن ۰۲۱-۶۶۹۵۱۳۲۳ و ۰۹۱۲۷۹۶۹۱۴۶

برای آگاهی از مراکز فروش و سایر اطلاعات به وب‌سایت نشر آماره مراجعه

کنید:

www.nashreamareh.ir

تقدیم به همسر و پسر، رادین که همه زندگی ام هستند.

فهرست مطالب

پیش گفتار نویسندگان ۹

- ۱۳ فصل ۱. کمک‌های بین‌المللی به عنوان کاتالیزور / یان. پی. پرانک
- ۵۹ فصل ۲. کمک‌های توخالی / جیمز کی. بویس
- ۷۷ فصل ۳. کمک‌های بین‌المللی به عنوان یک سکوی پرتاب / لوئیس امریج
- ۱۰۵ فصل ۴. کمک بین‌المللی: دستاویزی نامطمئن / گاس ادگرین
- ۱۲۱ فصل ۵. اهداف توسعه‌ای...: کمک به عنوان کاتالیزور / جان دیگنوبال - ماتینوسن
- ۱۴۷ فصل ۶. عصر کمک‌های وارونه...: / جیمز پتراس و هنری ولتمایر
- ۱۷۵ فصل ۷. کمک‌های بین‌المللی، مشروطیت و توسعه / آجیت سینگ
- ۱۹۷ فصل ۸. کارآمدی مشروطیت سیاسی در هشت کشور / ای. گسک دیکسترا

پیش گفتار نویسندگان

موضوع کمک‌های توسعه بین‌المللی، که از آنها با عنوان «کمک‌های بلاعوض» نیز نام برده می‌شود، از جمله موضوعاتی است که جایگاه ثابتی را در مباحث مربوط به «توسعه» به خود اختصاص داده است. با این حال، نگرش‌ها در مورد نقش و نحوه تأثیرگذاری این کمک‌ها، در طول زمان، دستخوش تغییر و تحولات گسترده‌ای گردیده است. در نتیجه، تئوری‌های مربوط به توسعه بین‌المللی نیز به واسطه تغییر جایگاه کمک‌های بین‌المللی دچار تحولات گسترده‌ای گردیده‌اند. در حالیکه، در دهه‌های نخستین پس از جنگ جهانی دوم، نیاز کشورهای کم درآمد به کمک‌های بین‌المللی برای تحریک و تقویت توسعه اقتصادی و اجتماعی این کشورها، امری پذیرفته شده و معقول قلمداد می‌شد، اما طی سالهای اخیر، تردیدهایی جدی در زمینه ماهیت و خاصیت این کمک‌ها و همچنین تأثیرگذاری آن بر امر توسعه، مطرح گردیده است، به گونه‌ای که نظریاتی متفاوت و گاه متناقض در این زمینه از سوی کارشناسان مطرح شده است و در این میان، مباحثی چون ژئوپولیتیک بودن کمک‌های بین‌المللی، مشروط بودن کمک‌ها و ماهیت حقیقی برنامه‌های مرتبط با کمک‌های بین‌المللی، از سوی کارشناسان و صاحب نظران مورد بحث قرار گرفته است.

یان پرانک، در مقاله‌ای تحت عنوان «کمک‌های بین‌المللی به عنوان کاتالیزور» در شماره سپتامبر ۲۰۰۱ نشریه «توسعه و تحول» می‌نویسد:

«کمک‌های بین‌المللی، محرک اصلی توسعه نیستند و چه بسا که گاهی در مسیر توسعه، خلل نیز ایجاد کنند. مسأله اصلی، اینجاست که برای استفاده اصولی و بهینه از کمک‌های بین‌المللی به عنوان عامل توسعه پایدار و موفق، می‌بایستی حاکمیت را بر اساس شرایط، تعدیل کرد، شرایطی که تحقق آن بدون کمک عوامل خارجی میسر نخواهد بود. بنابراین، کمک‌های بین‌المللی را باید در وهله اول به عنوان یک «کاتالیزور» و سرعت بخش تحول مورد استفاده قرارداد، یعنی فاکتوری که به ایجاد و گسترش سایر منابع تحول ساز کمک می‌کند و ظرفیت‌های داخلی را تقویت می‌کند و علاوه بر آن، اختلافات اجتماعی ناشی از توسعه‌های ناپایدار را نیز حل می‌نماید، آنچه در این میان، بیش از همه مورد نیاز است، توجه خاص به سیاست‌های کلان اقتصادی، هارمونی اجتماعی، ثبات سیاسی و صلح، به عنوان پیش شرط‌های رشد اقتصادی و توسعه می‌باشد. (پرانک، ۲۰۰۱-۶۲۷-۶۲۸) ما، نویسندگان نشریه «توسعه و تحول» بر این اعتقادیم که مقاله، کمک‌های بین‌المللی به عنوان کاتالیزور به وسیله یکی از صاحب نظران مطرح در زمینه توسعه و کمک‌های بین‌المللی نوشته شده است که بیش از سیزده سال به عنوان وزیر توسعه در کابینه‌های مختلف هلند بین سالهای ۱۹۷۴ تا ۱۹۹۸، مشغول فعالیت بوده و دیدگاه‌های جالبی را در زمینه کمک‌های بین‌المللی، ارائه نموده است. در نتیجه، ما کوشیده ایم تا مجموعه‌ای از مقالات و دیدگاه‌های گوناگون در زمینه

کمک‌های بین‌المللی را در پاسخ به مقاله پرانک، تهیه و تدوین نماییم که حاصل کار ما همین کتابی است که هم اکنون در دست دارید. در این میان، عرصه‌ای آماده شد که در آن، یان پرانک و سایر نویسندگان و کارشناسان حیطه کمک‌های بین‌المللی توانستند به دفاع از دیدگاه‌ها و عقاید خود بپردازند و این مسأله را از ابعاد و نظری و سیاسی مورد بررسی و کنکاش قرار دهند. علاوه بر این، ما کوشیدیم تا موضوع کمک‌های بین‌المللی و توسعه را پس از وقوع حملات تروریستی یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ نیز مورد بررسی قرار دهیم، که نتیجه کار، مجموعه‌ای شد از عقاید، نظریات و تفاسیر گوناگون و متنوع حول محور کارآمدی کمک‌های توسعه‌ای و تبیین پیچیدگی‌ها و ابعاد مختلف آن. در حالیکه بیشتر کارشناسان و صاحب‌نظران بر سر این موضوع که کمک‌های بین‌المللی، در قالب کنونی شان فاقد کارایی و تأثیرگذاری کافی هستند اتفاق نظر دارند، اما هر کدام از آنها، استدلالات و پیشنهادات متفاوتی را در زمینه تجدید نظر و تغییر ساختارها و سازمانهای مرتبط با این کمک‌ها و متحول سازی روابط میان آنها، مطرح می‌سازند و از دریچه‌ای ویژه به مسأله کمک‌های توسعه‌ای می‌نگرند.

با توجه به این حساسیت و حسن نظر کارشناسان و صاحب‌نظران و وجود عقاید و دیدگاه‌های گوناگون و متفاوت در این زمینه - که در شماره‌های مختلف نشریه «توسعه و تحول» منتشر شده است - تصمیم بر آن شد تا این مقالات و تفاسیر در قالب یک کتاب واحد به خوانندگان عرضه شود یکی از نویسندگان مقالات فراهم آمده در این کتاب، می‌نویسد: «کمک‌های توسعه‌ای، سر منشأ و خاستگاه مباحث و ایده‌های گوناگون و متنوعی است که در زمینه تئوری‌های توسعه طی

دوروی سکه کمک‌های بین‌المللی

۶۰ سال اخیر، مطرح شده‌اند (امریچ، صفحه ۳۶) ما امیدواریم که این کتاب بتواند به تکمیل و تقویت این مباحث، کمک در خور توجهی نموده و بر اهمیت و جایگاه آن در مباحث روز جهان بیافزاید.

نویسندگان نشریه «توسعه و تحول»

منبع: یان. پی. پرانک (۲۰۰۱). «کمک‌های بین‌المللی به عنوان کاتالیزور»، توسعه و

تحول، (۴)، ۳۲، ۶۱۱ تا ۶۲۹.

فصل ۱

کمک‌های بین‌المللی به عنوان کاتالیزور

یان. پی. پرانک

مقدمه

بیش از پنجاه سال، قبل در سال ۱۹۴۹، رئیس جمهور ترومن، برنامه مشهور به «اصل چهار» را آغاز نمود. برنامه «اصل چهار» بعدها تبدیل شد به سیاست ایالات متحده در راستای کمک به توسعه مناطق توسعه نیافته اقتصادی جهان از طریق افزایش منابع و بهبود شرایط زندگی آنها. کارشناسان، آغاز این برنامه را به عنوان مبدأ و خاستگاه کمک‌های توسعه بین‌المللی، در نظر می‌گیرند. پس از پایان جنگ جهانی دوم، بسیاری از کشورها، اقدام به اختصاص سرمایه‌های کلانی به منظور تأمین مالی برنامه‌های توسعه و رفاه در مستعمرات خود نمودند. سازمان ملل متحد نیز بلافاصله پس از تأسیس آن در سال ۱۹۴۶، مسأله کمک‌های توسعه‌ای را در سرلوحه فعالیت‌های خود قرار داد، اما سرمایه‌های اختصاص یافته برای این کار محدود بود و کشورهای دریافت‌کننده این کمک‌ها، هنوز مستقل نشده بودند. در سالهای نخستین اجرای این برنامه‌ها، اولویت اصلی به بازسازی کشورهای آسیب دیده از جنگ، داده شده و توجه چندانی به برنامه‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه نمی‌شد.